

Spolupráca univerzít so samosprávou pri vzdelávaní k TUR

Spolupráca Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave so samosprávou pri vzdelávaní k trvalo udržateľnému rozvoju sa v uplynulých rokoch prejavila pri riešení medzinárodného projektu „Dištančné štúdiom ochrany životného prostredia a udržateľného miestneho a regionálneho rozvoja na Slovensku“. Tento projekt patril k prvým na Slovensku, k realizácii ktorého prispela významná environmentálna nadácia Nemecká spolková nadácia pre životné prostredie v Osnabrücku (Deutsche Bundesstiftung Umwelt – DBU). Táto nadácia už niekoľko rokov finančne prispieva na zámery, ktoré vytvárajú rámec pre ochranu životného prostredia, a my sme veľmi radi, že sme patrili k tým, ktorí mohli jej pomoc využiť. Náš projekt sa uskutočnil v období marec 2005 - jún 2007. Na jeho realizácii sa rovnakou mierou podieľali za nemeckú stranu Inštitút pre komunikáciu v oblasti životného prostredia (Institut für Umweltkommunikation) Univerzity v Lüneburgu a Katedra krajiny ekológie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (KKE PriF UK) za slovenskú stranu. Nakoľko cieľom projektu bolo vypracovať model vzdelávania v oblasti starostlivosti o životné prostredie pre potreby miestnej samosprávy na Slovensku, ako aj jeho praktické overenie, významnou inštitúciou, ktorá bola zapojená do projektu, bolo Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS). Hlavnou cieľovou skupinou vzdelávacieho programu boli volení predstavitelia miestnej samosprávy a zamestnanci miestnych samospráv, a to najmä zo stredných a malých obcí.

Návrh projektu vychádzal z analýzy súčasného stavu a aktuálnych potrieb vzdelávania volených predstaviteľov a zamestnancov miestnej samosprávy v SR, ale tiež zo zahraničných skúseností, ktoré do projektu vložil zahraničný partner, ako aj skúsení slovenskí lektori. Bol spracovaný ako otvorený a flexibilný systém, ktorý je možné prispôbiť meniacim sa podmienkam a neustálym potrebám zvyšovania odbornej a kvalifikačnej úrovne v oblasti starostlivosti o životné prostredie a trvalo udržateľného rozvoja v rámci práce miestnej samosprávy. Navrhnutý a neskôr realizovaný model vzdelávania využíval metódy dištančného štúdia. Dištančné štúdiom zahŕňovalo vlastné štúdiom a semináre realizované formou školenia, ktoré sa uskutočnili na Slovensku pod vedením slovenských lektorov. Významnou súčasťou projektu bola študijná cesta do Nemecka, ktorá

bola odborne vedená nemeckými lektormi.

V rámci vzdelávacieho modelu bolo navrhnutých 10 tematických okruhov, a to: Politika životného prostredia – od európskej po miestnu úroveň, Manažment životného prostredia na miestnej úrovni, Udržateľný rozvoj a miestna Agenda 21 (príručka bola vypracovaná v r. 2003 v rámci projektu Regionálneho environmentálneho centra Slovensko a so súhlasom tejto organizácie bola zaradená do vzdelávacieho modelu projektu), Komunikácia v oblasti životného prostredia, Environmentálne aspekty priestorového plánovania (krajinné plánovanie), Posudzovanie vplyvov činností na životné prostredie a strategické environmentálne hodnotenie, Ochrana prírody a krajiny na miestnej úrovni, Odpadové hospodárstvo, Zásobovanie vodou a odvádzanie odpadových vôd a Projektový manažment. K týmto okruhom slovenskí lektori vypracovali v r. 2005 metodické príručky (aktualizované v r. 2006). Na tvorbe príručiek sa podieľali okrem pracovníkov PriF UK aj pracovníci ďalších univerzít na Slovensku, a to Stavebná fakulta TU v Košiciach, Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, Fakulta ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene), čím sa prehĺbila spolupráca univerzít so samosprávou.

Semináre organizovalo ZMOS v spolupráci s KKE PriF UK formou školení. Veľký dôraz sa kládol na výber účastníkov (volených predstaviteľov samospráv a/alebo pracovníkov samospráv), pretože účasť na projekte vyžadovala z ich strany dostatok času na štúdiom. Neoddeliteľnou súčasťou overovaného modelu vzdelávania boli týždenné študijné cesty do Nemecka, ktoré boli zamerané na praktické skúsenosti predstaviteľov nemeckých samospráv a ich združení. Tieto cesty sa realizovali v r. 2006. V Nemecku mali účastníci možnosť prakticky vidieť, čo prináša efektívny proces decentralizácie a tiež, aké kroky nás v ďalších rokoch na tejto ceste ešte len čakajú. Veľmi podrobne sa vysvetlila nevyhnutnosť a postup reformy spájania menších obcí a zavádzania účinnejších foriem spolupráce medzi obcami. Účastníci sa tiež zoznámili s praktickou realizáciou úloh samospráv v Nemecku v oblasti odpadového hospodárstva, zásobovania vodou, nakladania s odpadovými vodami, ochrany prírody, priestorového plánovania, alternatívnych zdrojov energie a pod.

Na záver projektu účastníci vypracovali samostatnú prácu, ktorá nadväzovala na niektorú zo zvolených tém podľa aktuálnych potrieb svojej obce. Pre väčšinu účastníkov bol tento modul vzdelávania ich prvou skúsenosťou s

Záber zo seminárov pre starostov a pracovníkov samosprávy organizovaný v r. 2005 v Moldave nad Bodvou (foto: M. Kozová)

dištančným štúdiom. Pre nás ako organizátorov je cenné, že účastníci ocenili veľký význam „interaktívnych“ foriem vzdelávania. Práve takáto vzdelávacia forma pomáha pri prenose nových poznatkov do riadenia samosprávy, hlavne starostom, ktorí majú najbližšie k šíreniu informácií a zavádzaniu nových postupov medzi širokou verejnou a majú vysoké rozhodovacie kompetencie. Kurzy ocenili aj odborní pracovníci – špecialisti miestnej samosprávy, ktorí mali možnosť prehĺbiť si svoje doterajšie vedomosti a porovnať postupy svojej každodennej práce. Pre účastníkov bolo veľmi dôležité zdôraznenie potreby hodnotiť pri rozvojových dokumentoch nielen prírodné hodnoty, ale aj krajinnárske aspekty a historické pamiatky (aj s miestnym významom), zvyšovanie povedomia občanov napr. budovaním naučných chodníkov a pod. Ocenili aj metodické príručky ako pracovné pomôcky pri riešení environmentálnych problémov v každodennej praxi. Ocenili tiež získanie nových poznatkov zo všetkých oblastí, ktoré boli prednášané na seminároch, zvlášť konkrétne príklady uvádzané k daným témam, a podnetnú diskusiu účastníkov k diskutovanému problému. Účastníci pozitívne hodnotili aj získané poznatky zo študijných cest v Nemecku, kde mali možnosť porovnať systémy fungovania samosprávy na medzinárodnej úrovni, navštíviť miestne samosprávy, rôzne inštitúcie, prevádzky a tiež prírodné rezervácie a biosférické rezervácie, oboznámiť sa s problematikou ochrany vôd, využívania vodných zdrojov, čistenia odpadových vôd a využívania domácich čistiarň. Účastníkov zaujalo, ako efektívne vedú miestne samosprávy v Nemecku zužitkovať prírodné, kultúrne, historické a ďalšie danosti územia pre turizmus a pritom nezasiahnuť nežiaducim spôsobom do krajiny.

Zámerom projektu bolo zároveň prispieť k prehĺbeniu spolupráce medzi Univerzitou Komenského v Bratislave a ZMOS, čo sa v plnej miere podarilo. Z pohľadu ZMOS projekt splnil očakávania, jeho pracovníci získali cenné poznatky o podmienkach činnosti našich samospráv v porovnaní s fungovaním nemeckých samospráv, vrátane námetov na skvalitnenie vlastnej činnosti miest a obcí v oblasti životného prostredia.

doc. RNDr. Katarína Pavličková, CSc.
UK Bratislava, Prírodovedecká fakulta,

Katedra krajiny ekológie, pavlickova@fns.uniba.sk

Prednášky o úlohách miestnej samosprávy na Mestskom úrade v Lüneburgu (foto: M. Kozová)

Téma trvalo udržateľného rozvoja v programoch ďalšieho vzdelávania

Na celom svete sa už niekoľko desaťročí praktizujú rôzne formy celoživotného vzdelávania (dištančné štúdium, e-learning, homeschooling). V rámci Slovenska boli v rámci celoživotného vzdelávania zriadené takzvané Univerzity tretieho veku (UTV). Na sympóziu *História a súčasnosť UTV na Slovensku*, ktoré sa konalo na Univerzite Komenského Bratislava pri príležitosti 15. výročia vzniku univerzít tretieho veku v SR (máj 2007), bola vyhodnotená činnosť UTV pri štrnástich univerzitách na Slovensku. Počas tejto doby absolvovalo štúdium (väčšinou dvojročné, prípadne nadstavbové ročníky) 5 282 poslucháčov v rôznych odboroch. Hoci pôvodne boli určené UTV iba dôchodcom, pod vplyvom záujmu širšej verejnosti boli kurzy sprístupnené aj pracujúcim, ktorí majú 10 rokov pred dôchodkom. Preukazne sa vyhodnotil priaznivý vplyv na zdravotný stav poslucháčov UTV (Kvčtenský, Lacko, 2007), zvýšenie ich duševnej aj fyzickej aktivity spojené so zvýšeným sebavedomím a vedomím vlastnej užitočnosti. Napriek všetkým snahám nie sú zatiaľ vzdelávacie programy UTV zakódované do žiadneho zákona. Organizátori sympózia *História a súčasnosť UTV na Slovensku* iniciovali podnet Slovenskej rektorskej konferencii, aby zahrnula formy celoživotného vzdelávania do novely zákona o ďalšom vzdelávaní, ktorá sa pripravuje na schválenie v roku 2008.

Seniori sa zapájali v rámci širšieho vzdelávania aj do medzinárodných projektov. Napríklad študenti UTV UK Bratislava boli zapojení do projektu European competence network (EuCoNeT) a do projektu Európska federácia starších študentov a jej rozšírenie a spolupráca (EFROSEC). Tieto projekty boli realizované v rokoch 2002 - 2004 a financované z prostriedkov Sokrates Grundtvig 2. Záujem o medzinárodnú spoluprácu prejavili aj Univerzita tretieho veku Wroclaw a Seniorenacademie Groningen&Drenthe z Holandska. Popri UTV sú tu aj ďalšie formy celoživotného vzdelávania organizované napríklad v akadémiách vzdelávania, v centrách ďalšieho vzdelávania, v internetových kaviarňach, kluboch dôchodcov, penziónoch a knižniciach. V rámci univerzít sa uskutočňuje testovanie nových foriem vzdelávania, ako je e-learning, peer learning, alebo internetové stránky univerzít určené pre ďalšie vzdelávanie.

Štúdijné programy pre UTV boli zostavované z rôznych odborov podľa zamerania študijných programov jednotlivých univerzít, od základov informatiky až po zložité programy počítačovej grafiky, od dejín výtvarného umenia až po etnografiu a folkloristiku, od záhradkárskych kurzov až po záhradnú architektúru, od dejín náboženstiev až po základy katolíckej teológie.

Vzdelávacie programy

Nedá sa povedať, že vzdelávacie programy pre UTV boli vybrané náhodne. Niekedy ich výber bol podmienený voľnou kapacitou vyučujúcich, zapožičaním učebných priestorov alebo aj dostupnými didaktickými materiálmi. Tiež boli programy čiastočne orientované na aktívne trávenie voľného času, jed-

Slávnostná promócia absolventov Univerzity tretieho veku SPU Nitra, stredisko Žilina (foto: autorka)

nak pre obyvateľov mesta, ale tiež aj pre obyvateľov vidieka. Pre budúcnosť by bolo vhodné zostavovať jednotlivé programy systematicky tak, aby sa dostali do plánov aj otázky trvalo udržateľného rozvoja. Generácia šesťdesiatnikov, ktorí prežili detstvo v povojnovom období po II. svetovej vojne, si pamätá na mnohé užitočné praktiky, ktoré sa používali v domácnostiach, v záhradách alebo pri poľnohospodárskych prácach. Zúžitkovanie odpadových surovín z kuchyne, ktorými sa krmili hospodárske zvieratá, používanie prirodzených čistiacich prostriedkov, vrátane mydla vyrobeného z prírodných surovín, zúžitkovanie popola z lokálnych vykurovacích zdrojov v zime na posyp chodníkov proti námraze, v lete ako hnojivo v záhrade alebo na poli. Energiami sa muselo šetriť na každom kroku, pretože vojnou zničené hospodárstvo potrebovalo čas na regeneráciu. Pretože sa kúřilo drevom, prebytočné drevo z lesa sa spotrebovalo a lesy boli čisté. V záhradách a na poliach sa hnojilo organickými hnojivami zo stajní. Obalové materiály boli prírodné, bolo ich možné spáliť. Pozemky boli obrábané, medze aj cestné pásy pokosené a seno zúžitkované domácimi zvieratami. Vidiecka domácnosť dokázala fungovať ako samoobnoviteľná jednotka.

Samozrejme, nie je možné vrátiť kolobeh dejín naspäť, a ani to nie je žiaduce. Spôsob života v súčasnosti je diametrálne odlišný, komercia a obchod nám podsúvajú variabilné možnosti pri nákupe potravín a spotrebných predmetov, máme iné návyky pri stravovaní, obliekaní, často plytváme jedlom a potravinami, kupujeme zbytočnosti. Obklopujeme sa hmotou, pretože nám chýba láska a cit, stávame sa necitlivými k svojmu okoliu v snahe mať viac, väčšie

zisky, nevenujeme pozornosť a lásku svojim deťom, pretože sa naháňame za hmotou. Naše deti opakujú tento spôsob života po nás, pretože sme ich nenaučili iný spôsob, a pretože sú citovo frustrované. Vytvorili sme si začarovaný kruh. Človek sa uzatvára do svojej ulity, prestáva na citovej úrovni komunikovať s ľuďmi, stačia mu často médiá, ako je televízor alebo internet. Človek uzatvára povrchné priateľstvá za účelom vyššieho spoločenského postavenia, ale vo vnútri ho to nenaplnia. Staršia generácia, ktorú život naučil vážiť si tradičné hodnoty, by mohla prispieť k rovnováhe spoločnosti uplatňovaním princípov morálky, a to morálky na viacerých úrovniach. Jedným typom tejto morálky je aj environmentálna morálka, ktorú je treba v spoločnosti pestovať a neustále obnovovať. Staršia generácia by mohla ísť príkladom mladšej generácii, ktorú niektoré návyky síce môžeme naučiť v rámci environmentálnej výchovy v škole, ale budú to možno iba návyky bez vnútorného presvedčenia. Vnútrné presvedčenie môže vychádzať z pochopenia spolupatričnosti ľudských generácií, ktoré si vo vzájomnej interakcii ľudských pokolení odovzdávajú skúsenosti založené na úcte a láske, v snahe zachovať rod, tradície, dedičstvo otcov. Citlivým prístupom môže staršia generácia naučiť mladšiu generáciu chápať, že ľudstvo je generácie hlboko späté so Zemou, s prírodou, že je jej súčasťou. Je povinnosťou človeka zachovať environment aj pre ďalšie generácie, aj keď by ho to malo stáť určité odriekanie.

Daniela Krajčovičová

Slovenská poľnohospodárska univerzita Nitra
odbor záhradná a krajinná architektúra
daniela.krajcovicova@uniag.sk

Vzdelávanie k TUR na Stavebnej fakulte Žilinskej univerzity

V akademickom roku 2005/2006 bol na Stavebnej fakulte Žilinskej univerzity otvorený nový študijný program dopravné plánovanie pre bakalársky aj inžiniersky stupeň štúdia. Dovtedy bolo toto štúdium realizované ako zameranie pri študijnom odbore cestné stavitelstvo.

Vybudovanie samostatného študijného programu umožnilo venovať väčšiu pozornosť a viac priestoru predmetom

Variantná lokalizácia logistického parku s environmentálnou optimalizáciou do územného plánu obce

zameraným na trvalo udržateľný rozvoj. Problematika TUR je integrovanou súčasťou študijného programu a zároveň súčasťou študijného profilu absolventov. Ich hlavnou profiláciou je špecializácia pre disciplíny infraštruktúrneho plánovania pri priestorovoplánovacích aktivitách, analýzy územných systémov, stanovovanie rozvojových potenciá-

Vysokoškolská učebnica

lov a manažovanie realizačnej fázy rozvojových koncepcií vývoja dopravných prvkov.

Z uvedeného vyplýva, že okrem predmetov technického zamerania sú súčasťou učebných plánov študijného programu dopravné plánovanie na bakalárskom stupni predmety priestorové plánovanie, urbanizmus a územné plánovanie, ochrana a tvorba životného prostredia a krajinná ekológia.

V nadväznosti na tieto predmety v inžinierskom štúdiu pokračujú predmety EIA – posudzovanie vplyvov na životné prostredie, geografické informačné systémy a aplikačné predmety dopravné inžinierstvo a plánovanie infraštruktúry. Predmety sú navzájom previazané semestrálnymi projektmi, v ktorých sú skĺbené teoretické poznatky s praktickým využitím v praxi. Pre semestrálne práce sa využívajú ako zadania aktuálne projekty, ktoré sú na fakulte riešené v rámci výskumných úloh alebo medzinárodných projektov, čím sa študenti oboznamujú priamo s reálnymi problémami praxe a zúčastňujú sa na ich riešení.

V poslednom období boli na SvF riešené projekty tohto zamerania: CYKLIS – národná stratégia cyklistickej dopravy na Slovensku (štátna úloha), REDETRAL Regional Development and Transport Logistics – Regionálny rozvoj a dopravná logistika (projekt EÚ v rámci programu INTERREG IIC), SPENS Sustainable development, global change and ecosystems Trvalo udržateľný rozvoj, globálne zmeny a ekosystémy (projekt 6. rámcového programu EÚ), Príručka monitoringu vplyvu ciest a diaľnic na životné prostredie pre Slovenskú správu ciest a Distribúcia prepravných vzťahov a ich vplyv na životné prostredie (grantová úloha VEGA). Študenti spracovali v poslednom období tieto diplomové práce z danej oblasti: Implementácia relevantných dopravných charakteristík stredo európskych krajín v predikcii hluku od cestnej dopravy SR, Modelovanie znečistenia ovzdušia od automobilovej dopravy, Stanovenie imisnej záťaže cestnej siete okresu Žilina v nadväznosti na premenné parametre, Aplikácia GIS v odpadovom hospodárstve – skládka odpadu Považský Chlmec, Aplikácia GIS pre hodnotenie vplyvov na životné prostredie (EIA) – posúdenie variantov rýchlostnej komunikácie R2 Hradište Déreterov mlyn, Informačný systém pre lesný závod, Vybrané environmentálne problémy výstavby diaľnic v intraviláne obcí, Hlukové imisie od dopravy kruhových objazdov a Synergia hluku od cestnej a železničnej dopravy.

V nemalej miere sa študenti zapájajú aj do riešenia projektov súvisiacich s praxou, z ktorých mnohé sú zamerané na aktivity smerujúce k TUR, nakoľko kvalitne pripravené dopravnoinžinierske podklady (DIP) a prieskumy môžu vytvoriť základný rámec alebo pripraviť prvý stupeň realizácii kvalitného stavebného diela. Medzi takého akcie počítame napr.: Dopravnoinžinierske podklady Diaľnica D1 Budimír hranica SR s Ukrajinou, Spolupráca na spracovaní DIP pre mnohé Zámery a Správy o hodnotení v procese

Projekt CYKLIS

EIA, Environmentálny plán výstavby pre Most Košická v Bratislave, kde riešiteľmi úlohy boli Ekoped Žilina, CEMOS Bratislava a ŽU Žilina, 2003, Územný plán mesta Žilina a Generel dopravy mesta Žilina, ktorého zodpovedným riešiteľom je Stavebná fakulta v Žiline. Toto je len časť aktivít, na ktorých sa zúčastňujú študenti v rámci semestrálnych prác, študentskej vedeckej a odbornej činnosti a riešenia záverečných bakalárskych a diplomových prác.

Pracovníci fakulty sa podieľajú tiež na aktivitách, ktoré rozvíjajú možnosti na skvalitňovanie výučby jednak samotných predmetov zameraných na TUR, ale aj ostatných odborných predmetov, do ktorých je taktiež potrebné vniesť ekologické orientácie budúcich projektantov alebo realizátorov stavebných diel. Okrem vyššie uvedených sú to najmä: preklady

Monitoring hlukových imisí dopravy kruhového objazdu

STN EN v oblasti hluku z cestnej dopravy pre SÚTN, hlukové a emisné štúdie k projektovej dokumentácii ciest a diaľnic pre projektové organizácie, expertízne posudky na Stavebné zámery verejných prác pre MVRR SR, expertízne posudky výskumných úloh a úloh RVT (Rozvoja vedy a techniky) a mnohé ďalšie. Tieto aktivity rozširujú odbornosť a zvyšujú ekologické povedomie pracovníkov fakulty. Fakultou sú plne podporované cieľovou aplikáciou do vyučovacieho procesu.

doc. Ing. Daniela Ďurčanská, CSc., doc. Dr. Ing. Martin Decký
Žilinská univerzita, Stavebná fakulta

Súťaž študentských eseí na tému Udržateľný spôsob života

Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike, Spoločnosť pro trvale udržateľný život v Českej republike, Regionálne environmentálne centrum Slovensko, dvojtyždenník *Mosty* a najnovšie aj Geografický ústav SAV pod záštitou Tematickej skupiny Európskeho EcoFora: Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť od roku 2002 už tradične vyhlasujú súťaž o najlepšiu eseí na tému udržateľný spôsob života. Každý ročník je venovaný pripomenutiu si jedného či viacerých významných udalostí. V r. 2002 to bol Samit o trvalo udržateľnom rozvoji v Johannesburgu, v r. 2003 5. ministerská konferencia v Kyjeve a 10. výročie vzniku STUŽ, v r. 2004 nedožitie 60. narodeniny Josefa Vavrouška, o rok neskôr pripomenutie si ničivej tatranskej víchrice z 19. novembra 2004, v r. 2006 15. výročie pamätnej, historicky prvej paneurópskej konferencie ministrov životného prostredia v Dobříši pri Prahe a napokon v tomto 15 rokov od Samitu Zeme v Riu de Janeiro, ale aj 30 rokov od založenia Sekcie pre ochranu ľudovej architektúry či 20 rokov od publikovania Bratislavy/nahlas.

Súťaže sa môže zúčastniť každý poslucháč riadneho štúdia na univerzite v SR alebo v ČR. Medzinárodná porota súťaže mala dosiaľ možnosť výberu z viac ako 200 eseí študentov z univerzít od Ústí nad Labem až po Košice. Medzi kritériá hodnotenia patrí aktuálnosť témy zvolenej autorom, originalita spracovania, schopnosť zaujať čitateľa a presvedčivo vyjadriť vlastný názor, serióznosť práce s prameňmi, literárna hodnota a vlastné návrhy riešení (aplikabilita).

Laureáti súťaže študentských eseí 2001 - 2007 (v abecednom poradí)

Martin Celhoffer (Filozofická fakulta Mararykovej univerzity, Brno),

Branislav Chrenka (Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava),

Ján Dobšovič (Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava),

Martina Ficová (Fakulta chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity, Bratislava),

Lenka Hudcová (Fakulta prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra),

Magda Hulanová (Fakulta humanitných štúdií Karlovej univerzity, Praha),

Jan Jícha (Filozofická fakulta Karlovej univerzity, Praha),

Katarína Korytárová (Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity, Bratislava),

Mária Pallyová (Lekárska fakulta Univerzity Komenského, Bratislava),

Katarína Rusková (Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica),

Michal Sedlačko (Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity, Bratislava),

Pavel Skála (Filozofická fakulta Karlovej univerzity, Praha),

Monika Závýš-Rajčan (Evanjelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava),

Michaela Zelenková (Prírodovedecká fakulta Karlovej univerzity, Praha)

Odmena oceneným nebola každoročne rovnaká. Jej výška závisela a závisí od sponzorov.

Ale slávnostné vyhlásenie výsledkov sa vždy konalo na zaujímavom mieste: od botela na Dunaji, cez odsvätený pražský gotický kostol až po chatu na úpätí Západných Tatier. Nikdy nechýbali umelecké diela žiakov Základnej umeleckej školy na Sklenárovej ulici v Bratislave, prednes úryvkov eseí známymi osobnosťami či živá hudba. Víťazné práce sú zvyčajne publikované. Najčastejšie v dvojtyždenníku *Mosty* a v časopisoch *Geografia* a *Životné prostredie*. Podujatie opakované

obohacuje všetkých zúčastnených a rozširuje spektrum neformálnych foriem environmentálneho vzdelávania a výchovy, ako aj vzdelávania a výchovy k udržateľnému spôsobu života.

A na záver odpoveď na otázku, prečo práve táto (trvale) udržateľnosť a prečo práve tieto výročia tvorili súčasť výzvy na predkladanie eseí v 6. ročníku súťaže v r. 2007:

V ostatných desaťročiach si ľudstvo začína pomaly uvedomovať, že doterajší neregulovaný rozvoj či rast, odohrávajúci sa v prostredí obmedzených zdrojov našej planéty, je dlhodobou neudržateľný. V záujme existencie ľudstva i biosféry je treba nahradiť ho niečím udržateľnejším. V roku 1987 prijalo Valné zhromaždenie OSN správu Naša spoločná budúcnosť, v ktorej sa trvalo udržateľný rozvoj definoval ako taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovať potreby súčasných generácií bez toho, aby sa tým ohrozili možnosti budúcich generácií uspokojovať ich potreby. O päť rokov neskôr túto definíciu prevzal aj náš zákon o životnom prostredí s tým, že ju rozšíril o potrebu chrániť prírodu (ekosystémy) ako celok.

V júni 1992 sa v brazílskom Riu de Janeiro konala pamätná Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji, ktorá si vyslúžila prívlastok Samit Zeme. Životné prostredie a primeraný rozvoj sa na nej považovali za dve strany tej istej mince. Za východisko z hrozivacej globálnej rozvojovej krízy sa navrhol integrovaný prístup pod názvom **trvalo udržateľný rozvoj** (angl. *sustainable development*). Zmysel koncepcie trvalo udržateľného rozvoja je v hľadani, podpore a uplatňovaní optimálneho vzťahu medzi ekonomickou, sociálnou a environmentálnou dimenziou rozvoja, medzi produktivitou a únosnou zaťažiteľnosťou prírodných systémov, ale aj medziľudskou slobodou a zodpovednosťou, efektívnou ekonomikou a solidaritou, uspokojovaním vlastných potrieb a poznaním, kedy spotrebujeme dosť či dokonca priveľa. Desať rokov po Samite Zeme sa koncom leta 2002 uskutočnil v juhoafrickom Johannesburgu ďalší významný globálny samit, tentoraz pod názvom Svetový samit o trvalo udržateľnom rozvoji. Jeho účastníci mali možnosť

III. ročník súťaže sa konal v Liptovskej Ondrásovej, na fotografii Martin Celhoffer z MU Brno (foto: Jan Lacika)

oboznámiť sa aj s výsledkami I. ročníka našej súťaže o najlepšiu študentskú eseí.

TUR vychádza z určitých, všeobecne a dlhodobu platných princípov, riadi sa súborom kritérií a meria či vyhodnocuje sa prostredníctvom indikátorov. Za princípy TUR sa o. i. považujú princíp ekologický, ochrany biodiverzity a životodarných systémov, rozvoja ľudských zdrojov, efektívnosť, rozumnej dostatočnosti, subsidiarity, vnútrogeneračnej i medzigeneračnej rovnosti, spravodlivého prístupu k zdrojom, prevencie a predbežnej opatrnosti, ale aj celostnosti, optimalizácie, rovnováhy, šetrnosti a solidarity.

Za ešte komplexnejšiu a vnútorne menej rozpornú v porovnaní s koncepciou TUR sa považuje koncepcia trvalo udržateľného života (TUŽ), či spôsobu života, žitia, existencie. Týka sa všetkých stránok života, a nielen niektorých parciálnych aspektov rozvoja. Rozvíjanie a uplatňovanie koncepcie (trvalo) udržateľného života/žitia je vedené snahou čo najviac sa priblížiť k ideálom humanizmu a harmónie s prírodou, založeným na úcte k životu, ako aj k neživým zložkám prírody. Od roku 1992 tvorí TUR, vďaka zákonu č. 17/1992 o životnom prostredí, súčasť nášho právneho systému. Od júna 1999 by mala na Slovensku pôsobiť Rada vlády pre trvalo udržateľný rozvoj, v októbri 2001 vláda SR a v apríli 2002 NR SR schválili Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja SR.

Viaceré predhádzajúce anketové prieskumy potvrdili, že jednoznačne najpozitívnejšiu úlohu v tejto oblasti plnia mimovládne organizácie, okrem iných STUŽ, REC, BROZ, Partnerství, Ekopolis, Greenpeace, Sosna, Priatelja Zeme, ČSOP, SZOPK a ďalšie. Spomedzi médií patril v tejto oblasti medzi pozitívne výnimky dvojtyždenník *Mosty*.

Univerzity na Slovensku i v Českej republike zohrávajú v príprave odborníkov na problematiku TUR a TUŽ stále dôležitejšiu úlohu. Pribúda katedrií, na ktorých sa takto nazvaný či zameraný predmet prednáša. Na niektorých univerzitách už dokonca vznikli pracoviská špecializované na problematiku TUR. Podľa našich skúseností majú študenti o tento predmet značný záujem.

Mikuláš Huba
za organizátorov a medzinárodnú porotu súťaže